

MODERN DÜNYA-SİSTEM TEORİSİ KAPSAMINDA ABD İLE KÜBA YAKINLAŞMASININ ELEŞTİRİSİ VE LATİN AMERİKA'YA OLASI YANSIMASI

Emrah KAYA*

ÖZ

Modern dünya-sistem teorisinin kurucusu Immanuel Wallerstein, merkez ülkelerin çevre (*periferi*) ülkeleri sürekli ve çeşitli yollarla sömürdüğünü savunmaktadır. Sömürü sayesinde merkez, sermaye biriktirip güçlenirken çevre bir fakirlik halindedir. Sömürüyü arttırmak için çevrenin merkeze bağlılığı ve sistemin genişlemesi gereklidir. Ancak bazı ülkelerde yaşanan değişimler veya tarihsel düşmanlıklar nedeniyle sermaye aktarımı kesintiye uğramaktadır. Bu, sistemin aleyhineyken merkez ülkenin de çıkarına zarar vermektedir. Zararın giderilmesi için çevrenin sisteme tekrardan bağlanması gerekmektedir. Amerika Birleşik Devletleri (ABD), Afganistan ve Irak işgali sonrası alternatif yollar benimsedi. Küba da bu alternatif yolların uygulandığı ülkelerdendir. Çalışmada, ABD'nin Küba'yla kurduğu ilişkinin amacının sermaye aktarımını başlatmak olduğu yönündeki tez analiz edilmektedir.

Anahtar kelimeler: Immanuel Wallerstein, Modern Dünya-Sistem Teorisi Küba, ABD, Latin Amerika.

THE CRITIQUE OF THE INTIMACY OF THE USA AND CUBA WITHIN THE CONTEXT OF CENTRAL WORLD-SYSTEM THEORY AND ITS POSSIBLE INCIDENCE TO LATIN AMERICA

ABSTRACT

Immanuel Wallerstein, who is the founder of the modern world-system theory, justify that the central countries colonize/exploit the peripheral countries in several ways consistently. While the centre is saving fund and getting strong by means of colonization/exploitation, the periphery is in poverty. To increase colonization/exploitation, dependence of the periphery to the centre and expansion of system are necessary. But the fund transfer is being interrupted due to the changes and historical hostilities in some countries. This situation is against the system and damages the benefits of the central country. In order to recover loss, it is necessary to connect the periphery to the system again. The USA adopted alternate ways after the invasion of Afghanistan and Iraq. Cuba is one of the countries on which these alternate ways are applied. In this study, it is analyzed that the objective of the intercourse between USA and Cuba is to initiate the fund transfer.

Keywords: Immanuel Wallerstein, Modern World-System Theory, Cuba, USA, Latin America.

1. GİRİŞ

1959 yılında yaşanan Küba Devrimi'nden sonra ABD ile bu ada ülkesi arasında birçok sorun ortaya çıkmıştır. Marksistler Küba'nın yaşadığı süreci devrime giden önemli bir adım olarak görürken aynı zamanda devrim sonucu ABD'ye sermaye aktarmak zorunda olunmadığı yani ABD tarafından sömürülmeyeceği şeklinde yorumlamışlardır. Bu süreçte Wallerstein, modern dünya-sistem teorisini ortaya atmıştır. Teoriye göre çevre olarak anılan geri kalmış bir ülkenin içinde bulunduğu durumun nedeni bu ülkeden merkez yani gelişmiş ülkeye doğru sermaye aktarımının yaşanmasıdır. Sermaye aktarım, ilk dönemlerde sömürgecilik yoluyla

* Uluslararası İlişkiler Uzmanı, emrahkaya0407@gmail.com

gerçekleştirilirken ileriki dönemlerde ülkeler arasındaki eşitsiz mübadele, yabancı sermaye gibi unsurlar ile devam etmiştir. Bu süreçte teoriye göre sistem için en önemli ayrıntı sistemin genişlemesi ve sermaye aktarımının sürekliliğidir.

Soğuk Savaş döneminde ABD'ye cephe alan Küba, 50 yıla yakın süre boyunca ABD ambargolarına Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) desteğiyle karşı koymuştur. Çeşitli dönemlerde ABD-SSCB-Küba üçgeninde gerilimler yaşansa da bu gerilimler yerini daha kontrol edilebilir bir ortama bırakmış ve Küba'daki sosyalist yapı varlığını devam ettirmiştir. Bu noktada Küba'da sosyalist bir yapının kurulması sistemin genişleme isteğine karşı atılan bir adım olurken aynı zamanda Küba'dan ABD'ye sermaye aktarımının sekteye uğraması ABD çıkarlarına zarar vermiştir.

Küresel güç olan ABD, dış ilişkilerde amaçlarına ulaşmak için çeşitli dönemlerde farklı politikalar izlemiştir. Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu sistemin kurulmasıyla birlikte daha rahat hareket etme imkanı kazanan ABD, çeşitli ülkelere askeri müdahalelerde bulunmuştur. Ancak 2008 ekonomik krizi, yapılan savaşların ekonomik maliyetinin yüksek olması ve kazançların belirsizliği, ABD karşıtlığının artması, askeri işgaller sonrası bölgede kaosun ve terör örgütlerinin hakim olmasının yanı sıra sistemin genişleyememesi ve sermaye aktarımının tekrar sağlanması konusundaki belirsizlik ABD'de tartışmalara neden olmuştur. İşgallerin yanı sıra ABD'nin izlediği ambargo politikalarından da bir sonuç elde edilememesi bu stratejiyi de tartışmalı hale getirmiştir. Örnek olarak Küba gibi küçük bir ülke ABD ambargoları karşısında pes etmemiştir. Bunun üzerine ABD, politika değişikliğine gitmek zorunda kalmıştır. Yaşanan politika değişikliği neticesinde Afganistan ve Irak işgallerinden de ders çıkaran ABD, İran ve Küba'da farklı politikalar izleme yoluna gitmiştir.

Küresel siyasetin en önemli bölgelerinden biri olan Latin Amerika, Soğuk Savaş sonrası dünyanın tekrardan iki/çok kutuplu bir sisteme evrilmesi nedeniyle kutuplar arası rekabetin odak noktalarından biri haline gelmiştir. Bu noktada Latin Amerika bölgesinde yaşanan gelişmeleri sistemli bir şekilde analiz eden modern dünya-sistem teorisi ön plana çıkmaktadır.

Bu çalışmanın ilk bölümünde modern dünya-sisteminin analizi yapılacaktır. İkinci bölümde ABD ile Küba ilişkisinin tarihsel süreci ele alınacak ve iki ülke arasında yaşanan yakınlaşmanın nedenleri incelenecektir. Üçüncü bölümde yaşanan gelişmeler, savaş maliyetleri, dünyadaki güç durumu gibi birçok nedenden dolayı politika değişikliğine giden ABD'nin yeni stratejileri ve bu kapsamda iki ülke arasındaki yakınlaşmanın teori kapsamında eleştirisi yapılacaktır. Son bölümde ise ABD-Küba arasında yaşanan yakınlaşmanın Latin Amerika bölgesine olası yansımaları incelenecektir.

2. MODERN DÜNYA-SİSTEM TEORİSİ

Modern dünya-sistem teorisinin kurucusu olan Immanuel Wallerstein, teoriyi oluştururken Marksizm'den yararlanmıştır. (Gilpin, 2011: 90-91) Teoriye göre kapitalizm sürekli genişlemeyi istemekte (Williams ve diğerleri, 2007: 335) ve bu süreçte politikalar üretmektedir. Sistemin kökleri 16. yüzyıla kadar dayanmaktadır ve 21. yüzyıl kapitalist dünya-sistemine kadar uzanan bir süreç geçirmiştir. 16. yüzyıldan önceki dönemler de ise MÖ.

10.000 ila 8.000 civarına kadar avcı toplayıcı, MÖ. 8.000 ile MS. 16. yüzyıla kadar ise dünya-imparatorluk sistemi vardır. (Aktoprak, 2004: 33-34) Tarihsel süreçte yaşanan gelişmeler sonucunda dünyanın bir kısmı gelişmiş bir kısmı ise geri kalmıştır. Wallerstein, ortaya attığı teori ile bu ülkeler arasındaki gelişme farklılığının nedenlerini ve ülkelerin ilişkilerine olan yansımalarını incelemektedir. (Clayton, 1998: 481) Bu teori ile kapitalizmin politik yönünü analiz etmektedir. Gelişmiş ülkelerin dünya üzerinde kurdukları kapital sistemin getirisi olan güç ile gelişmemiş ülkelere izlemeleri gereken ekonomi politikası baskı ile kabul ettirmektedir. Gelişmiş ülkelerin isteklerine boyun eğen ülkeler böylelikle sömürülmeye devam edilmekte ve bu ülkelerin geri kalmışlığı kronik hale gelmektedir. Kapitalizmin en önemli amacı olan sermaye birikimi başka bir deyişle sermayenin büyümesi ise bu şekilde gerçekleşmektedir. (Wallerstein, 2006: 12) Yani sermaye gelişmiş ülkede birikirken gelişmemiş ülkeler ise sürekli bir yoksulluk içinde kalmaktadır.

Teori, kapitalizmin geçirdiği tarihsel sürecin önce ilkel sermaye birikimi, sonra ortaya çıkan sermaye ile ticari sermayenin büyümesi, ileriki süreçte finansal sermayenin genişlemesi ve sanayileşmenin artmasıyla kendi yasalarını belirlemesi, en son olarak da dünya-sistemi içinde kendi ülkeler arasında farklılıklar ile sınıflaşmaların meydana gelmesi şeklinde özetlemektedir. (Petras, 1981: 150)

Teoride sınıflaşma ise üç gruba ayrılmaktadır. İlk grup merkez ülkelerdir. Bu ülkeler güçlü, sanayileşmiş ve hayat standartlarının yüksek olduğu ülkelerdir. Güçlü bir yönetim sistemine ve demokrasiye sahiptir. Merkez ülkeler sanayileşmenin getirisi olarak en çok kar getiren ürünleri üretmektedir. Teknoloji bu ülkelerdedir. Merkez ülkeler dış ticarete ise genellikle hammadde ithal eder ve pahalı sanayi malları ihraç ederler. İkinci grup ise çevre ülkelerdir. Bu ülkeler geri kalmış ve hayat standartları düşük olan ülkelerdir. Güçlü bir yönetim ve demokrasi anlayışları yoktur. Sanayiden ve teknolojiden bahsetmek çok zordur. Bu nedenle eski teknolojiler ile üretim yapmaktadırlar. Tarım genel olarak ekonomide ön plandadır. Çevre ülkeler, dış ticarete hammadde ihraç etmekte ve pahalı sanayi malları ithal etmektedir. Bu çerçevede merkez ülke çevre ülkeye pahalı sanayi ürünleri satarken çevreden ucuz hammadde ve işgücü satın almaktadır. (Wallerstein, 2004: 361; Griffiths ve diğerleri, 2011: 384-385; Ercan, 2001: 142) Böylelikle çevre ülkeden merkez ülkeye sermaye aktarımı gerçekleşmekte ve kapital sistem gelişmeye devam etmektedir.

Wallerstein'in teorisindeki üçüncü grup ise yarı-çevre (*yarı-periferi*) ülkelerdir. Yarı-çevre ülkeler merkez ülkeler ile çevre ülkeler arasındadır. Bununla birlikte çevre ülkeleri sömürmekte ancak merkez ülkeler tarafından ise sömürülmektedir. Wallerstein, yarı-çevre ülkeler olmadan kapitalist dünya-sisteminin çalışmayacağını düşünmektedir. (Chirot ve diğerleri, 1982: 85)

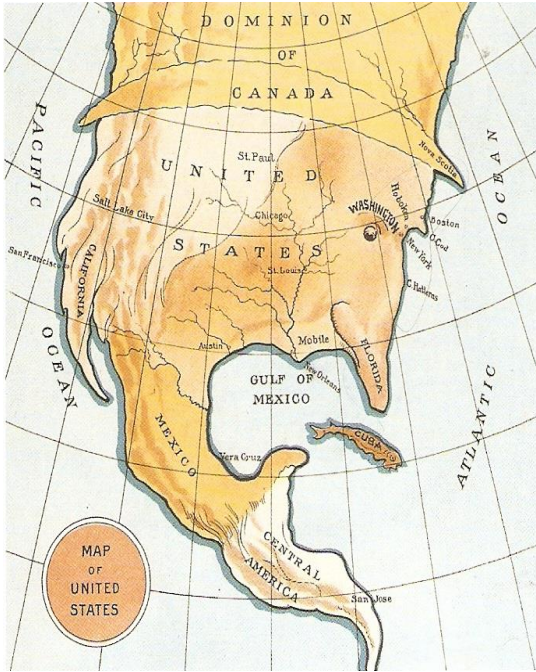
Ülkelerin sınıflandırıldığı bu üç grup arasında ekonomik, siyasi, askeri ve teknoloji açısından bir hiyerarşi bulunmaktadır. Bu hiyerarşinin yanı sıra ülkeler arasında bir iş bölümü vardır. (Elwell, 2013: 168; Wallerstein, 2011: 51-52) Merkez ülkeler ileri teknoloji ve sermaye isteyen ürünleri üretirken yarı-çevre ülkeler ise orta derecede teknoloji ve sermaye isteyen malları üretmektedir. Çevre ülkeler ise genel olarak hammadde sağlayıcı ülkeler konumundadır.

Çevre ile merkez arasındaki bu farklılık eşitsiz mübadeleye neden olmaktadır. Eşitsiz mübadele ile merkezde toplanan sermaye bu ülkeyi daha çok zenginleştirirken sermaye kaybı yaşayan çevre ülkeyi daha da fakirleştirmektedir. (Aydilek, 2011: 86) Bunun sonucunda güçlü olan merkez ülke zayıf olan çevre ülkeyi nüfuzu altına almaktadır. Merkez ülke elindeki gücün getirisini kullanarak oluşturduğu nüfuz ile çevre ülkeye kendi isteklerini izlemeleri gereken politikalar bazında empoze etmektedir. Merkez ülkenin çevre ülke üzerinde nüfuz kurmasının en önemli amacı sermaye akışının devamlılığını ve aktarılan sermayenin en üst seviyeye çıkmasını sağlamaktır. (Chase-Dunn, 1996: 86; Wallerstein, 2005: 52; Wallerstein, 2011: 52-53; Sevgi, 1983: 42)

Kapitalist sistemde iki ülke arasında yaşanan sermaye aktarımı ve bu aktarımın hem sonsuz hem de sınırsız olması nedeniyle çevre ülke gelişmek için gerekli sermayeyi biriktirememektedir. Bu nedenle geri kalmışlık yaratan modern dünya-sistemi ayrıca çevreyi merkeze bağlı kılmakta ve iki grup arasındaki ekonomik ve politik güç farkının her geçen gün daha da artmasına neden olmaktadır. (Gilpin, 2011: 91-92)

Merkez; verdiği borçlar, uluslararası örgütler, yaptığı yatırımlar, çevre ülkedeki aydınlar ve elit kesim ile çevre ve yarı-çevre ülkelerin kendisine olan bağımlılığının devam etmesini sağlamaktadır. Ayrıca bu araçların yanı sıra doğal süreç içerisinde kapitalistleşemeyen ülkelere dayattığı serbest piyasa anlayışı ve küreselleşme söylemleri ile çevre ülkeyi daha kolay bir şekilde sömürmeye devam etmektedir. (Kaya, 2014b: 12-13)

eşitsizliğin kalkması için sosyalist dünya-sistemi kurulmalıdır. (Kaya, 2014b: 14-16)

Wallerstein'e göre modern dünya-sistemi şu anda bir kriz halindedir. Krizin ilk belirtisi 1968'de ortaya çıkmıştır. Günümüzde ise kurulan ticari ilişkilerde kar marjı gittikçe düşmektedir. Ayrıca SSCB'nin çökmesi ile ABD'nin ülkelere müdahalesindeki bahanelerini ortadan kaldırmış ve Avrupa Birliği (AB) ile Japon firmalarının ABD firmalarının rakip olma konusunda önemli bir imkan sağlamıştır. Ayrıca gelişen demokrasilerde vatandaşlar devlet üzerinde daha çok ekonomik yük oluşturmakta, bu nedenle artan vergiler ise şirketlere zarar vermektedir. Kriz durumunun 2050'ye kadar sürme ihtimali bulunmaktadır. 20. yüzyılda sol kendisini eleştirmeli ve yeni bir strateji belirlemelidir. Kapital dünya-sisteminin çökmesi sonucunda insanlığı nasıl bir geleceğin beklediği kesin değildir, lakin dünyadaki bu

3. ABD- KÜBA İLİŞKİSİ VE SON DÖNEM YAKINLAŞMANIN NEDENLERİ

Küba, bağımsız olmadan önceki süreçte bir İspanyol sömürgesiydi. Adada yaşanan gelişmeler sonucunda Küba'nın en güçlü komşusu olan ABD, olaylara müdahil olmaya

başladı. ABD, İspanya'ya Küba'nın özerk bölge olması için teklifte bulunmuşsa da İspanya bu teklifi reddetti. İspanya'nın adada çıkan isyanları sert politikalarla bastırmaya çalışması ABD tarafından tepkiyle karşılanmaktaydı. İki ülke arasında 25 Ocak 1898 tarihinde karşılıklı dostluk ziyareti düzenlendi. O gece bilinmeyen bir nedenden dolayı bir Amerikan gemisinde patlama meydana geldi ve 260 denizci hayatını kaybetti. (Gibson, 1966: 59) ABD bu patlamadan İspanyolları sorumlu tuttu ve 25 Nisan'da İspanya'ya savaş ilan etti. (De Quesada, 2007: 6) Savaş sonucunda galibiyet elde etti ve iki ülke arasında imzalanan anlaşma ile İspanya, Küba'nın bağımsızlığını kabul etti. (Turan, 2013: 325-326)

Resim 1: Küba'ya göz diken Sam Amca. (Kaynak: Fredera, 2008: 66)

ABD, geçmişte Küba'ya beş defa müdahalede bulundu. Bu müdahalelerin ilk nedeni Küba'nın şeker endüstrisiydi. Ada içinde yaşanan isyanlar sırasında ABD, çıkarlarını koruma ve çıkarlarının sürekliliğini sağlama hedefi gütmekteydi. İkinci olarak ise adanın stratejik konumu etkili önem arz etmekteydi. Küba ABD, Meksika ve Orta Amerika kıyılarında "yüzen gemi"ydi. Bu sayede özellikle Panama Kanalı'nı ve bu bölgedeki kıta kıyısının güvenliğini daha kolay sağlayabilecekti. (Armaoğlu, 2010: 105-106) Bu özelliklerinden dolayı Resim 1'de görüldüğü gibi ABD, Küba'ya gözünü dikmiştir.

ABD-Küba arasındaki ilişkiler 1959'a kadar, bazı dönemlerde aksaklık yaşanmasına rağmen, genel olarak normal bir düzeyde ilerledi. Ancak Fidel Castro ve Che Guevara öncülüğünde başlatılan isyanda ABD yanlısı Batista'nın 1 Ocak 1959'da devrilmesiyle birlikte iki ülke ilişkileri arasında yeni bir dönem başladı. Bu dönem ABD'nin en büyük korkularından biri olan sosyalist yönetim anlayışını benimseyen bir devletin kurulmasıyla sonuçlandı ve ABD'ye ait olan sermaye Küba'dan çıkartıldı. ABD bu gelişmeler sonucu Küba'da kurulan sosyalist sistemi yıkmak ve başta bulunan isimleri öldürmek için birçok girişimde bulundu. ABD'nin girişimleri sonucunda Küba, sisteminin devamını sağlamak amacıyla kendisine ideolojik olarak müttefik gördüğü SSCB ile yakınlaşma politikası izledi. Bu gelişmelerle birlikte ABD, Küba ile ilişkilerini kopardı ve bu ülkeye ambargo uygulamaya başladı.

1961 yılında ABD, Domuzlar Körfezi Çıkarmasını ve Castro'nun da öldürülmesini hedefleyen Mongoose Operasyonu'nu planlandı. Ancak iki girişimde sonuçsuz kaldı. 1962'ye gelindiğinde dönemin Savunma Bakanı Raul Castro, herhangi bir ABD müdahalesine karşı Sovyetlerin desteğini istedi. Bunun üzerine Sovyetler Küba'ya füze sistemi kurma kararı aldı. Yaşanan gelişmeler sonrası ABD ile SSCB savaşın eşliğinden döndü. (Sander, 2015: 322-329) Küba ile ABD arasındaki ilişkiler tamamıyla koptu. Artık iki ülke uluslararası politikada ayrı kutuplarda bulunmaktaydı. 1990'ların son dönemlerinde ABD, beş Küba vatandaşını ajanlık suçlamasıyla tutukladı. İki ülke arasında bazı dönemlerde olumlu adımlar atılsa da aradaki ideolojik düşmanlık aşılamadı. 1990'da Sovyetlerin dağılmasından sonra bile iki ülke ilişkilerini tekrar kurma politikası izlemedi.

Obama'nın 2009'da ABD Başkanı olması sonucu iki ülke arasında olumlu adımlar atılmaya başlandı. 2009'da Küba, Alan Gross isimli bir ABD vatandaşını ajanlık yapma ve gizli iletişim sistemi kurma suçundan 15 yıl hapse mahkum etti. Ancak daha sonra iki ülke karşılıklı olarak mahkumları serbest bırakmaya başladı. Obama, Küba üzerindeki baskıyı hafifletti ve 2014 yılında karşılıklı olarak elçiliklerin açılması kararlaştırıldı. (Hürriyet, URL 3, 23.05.2015)

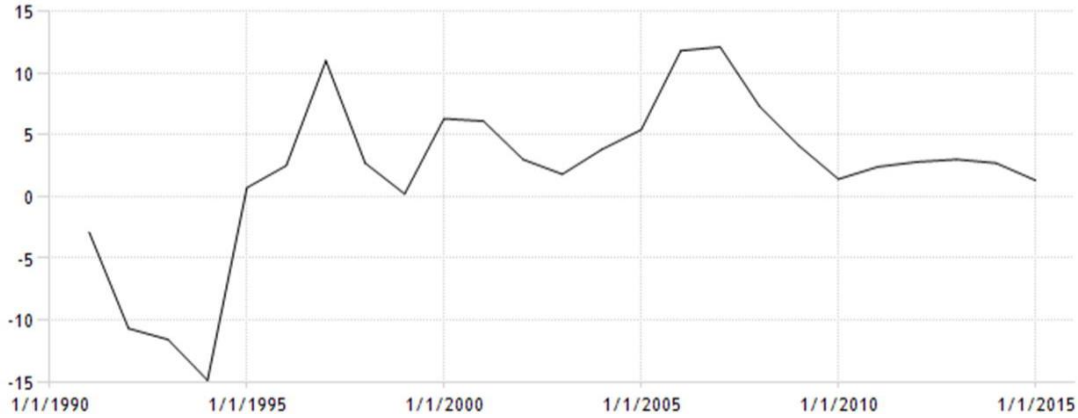
Küba'nın yıllarca ABD baskısı altında olması nedeniyle bu ülkenin yıprandığı kesindir. Ayrıca kendisine müttefik olma ihtimali bulunan ülkelerle herhangi bir kara bağlantısının olmaması ve Latin Amerika'nın ABD etkisinde olması tam manasıyla bölgede Küba'yı yalnızlaştırmaktaydı. Özellikle adanın etrafında genel olarak ABD yanlısı ülkelerin bulunması Küba için işleri daha da zorlaştırmaktaydı. 1991 yılında SSCB'nin dağılması Küba için en güçlü müttefikini kaybetmesi anlamına gelmekteydi. Ancak 1999 yılında Venezuela'da sol görüşlü Hugo Chavez'in başa gelmesi ve Latin Amerika'da yaşanan sol yükseliş sonucu Küba rahat bir nefes aldı. SSCB'nin dağılması sonrası kurulan Rusya'nın tekrar Latin Amerika ile ilişkiler kurması (Oboznov, 2002: 226-228) ve dünyanın yeni yükselen gücü olan Çin'in varlığı Küba için olumlu gelişmeler oldu. (Bain, 2011: 115-116)

Küba için bu olumlu gelişmeler yaşanırken SSCB'nin dağılması sonucu Orta Asya'nın geleceğine dair kafalarda soru işaretleri uyanması, bölgede İran'ın yeni kurulan devletlerle sıcak ilişkiler kurmaya çalışması, Irak'ın Kuveyt'e savaş açması gibi gelişmeler Asya'yı ABD'nin önem sırasında ilk sıraya oturttu. Ayrıca Çin'in büyüyen bir tehdit olması, Rusya'nın tekrar güçlenmeye başlaması, İran-İsrail ilişkileri ve ABD'nin 11 Eylül vakasını yaşaması sonucu ABD bu bölgeye "Haçlı Seferi" düzenlemeye kararı aldı. 11 Eylül saldırısının aktörü olarak Usame Bin Ladin'i gören ABD, Afganistan'a girdi. (Şeyhanlıoğlu, URL 14, 24.05.2015) 2003'te ise Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğunu öne sürerek Irak'a askeri hareket düzenledi. (Yılmaz, 2008a: 273) ABD'nin dikkatini Asya'da yoğunlaştırması sonrası Latin Amerika üzerindeki baskılar azalmaya başladı ve sol düşünce bu bölgede olgunlaşma sürecine girdi. Böylelikle Küba yeni müttefikler kazandı.

2014 yılında ABD, Irak ve Afganistan'da çekilme kararı aldı. (Tripathi, URL 15, 24.05.2015; BBC, URL 1, 24.05.2015) Ancak bu sürece kadar Latin Amerika'da yaklaşık 15 ülkede sol partiler seçimleri kazandı. Bu gelişmeler Soğuk Savaş dönemine oranla Küba'nın arkasındaki desteği de arttırdı. Artık bölgedeki etkisi kırılmış olan bir ABD ve bölge ülkeleri tarafından saygıyla karşılanan bir Küba vardı. Bu gelişme sonucu Küba'nın Latin Amerika ülkelerinden aldığı destekler sonucunda ABD'nin karşısına daha güçlü bir konumda çıktığı aşikardır. Küba, artık uluslararası politikada daha etkili bir konumdadır. En önemlisi Latin Amerika'da sol gruplar için ABD'ye yıllarca karşı koyması nedeniyle Küba ve Castro ayrı bir öneme sahiptir. Özellikle Hugo Chavez'in Küba ile kurduğu ilişkiler bunun en önemli kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Chavez'in kahramanlarından biri de Castro'ydu. (Kucera, 2011: 25) Venezuela'nın petrol desteğiyle de Küba ekonomisi yavaş ama istikrarlı bir şekilde gelişme göstermeye başladı. (Azicri, 2009: 99) Bu durumda Küba'nın ABD karşısında güçlü bir duruş kazanmasını sağladı.

Grafik 1: 1990-2015 yılları arasında Küba Gayri Safi Yurtiçi Hasıla'sının (GSYH) büyüme oranı.

Kaynak: National Office of Statistics, Republic of Cuba, www.tradingeconomics.com.

ABD'nin Latin Amerika'daki etkisinin azalması ve Ortadoğu'ya öncelik vermesi, bununla birlikte Amerika kıtasında kazanılan yeni müttefikler, Rusya ve Çin'in güçlenmeye başlaması ve dünyada ABD egemenliğinde olan tek kutuplu sisteme karşı sol politikalar izleyen bir grubun ortaya çıkması Küba lehine yaşanan olumlu gelişmelerdir. Ancak bunların yanı sıra 2008 Küresel Ekonomik Kriz, Küba ekonomisini olumsuz etkilemiştir. Özellikle Küba'ya ekonomik destekte bulunan Venezuela'nın içinde bulunduğu sıkıntılı dönem ve Çin'in durgunluk sürecine girmesi ada ülkesinde olumsuz etki yarattı. Bu nedenle Küba, ABD ile yakınlaşmanın ve ambargonun kaldırılmasının ekonominin olumsuz gidişatını engelleyeceği düşüncesine vardı. Ancak ambargonun kaldırılması için Küba'nın insan hakları ve demokrasi konusunda önemli değişiklikler yapması zorunlu bir hal alacaktır. (Castañeda, URL 7, 25.05.2015)

ABD ile hem ulusal hem de uluslararası bazda birçok sorunla karşılaşmaktaydı. Ülke ekonomisinin yanı sıra dünyanın bir krizde olması, küresel terör örgütleri, Ortadoğu'da yaşanan krizlerin her geçen gün ABD'yi daha fazla içine çekmesi, uluslararası politika ve ekonomide artan Rusya ve Çin etkisinin yanı sıra zayıflayan ABD hegemonyası bu ülkeyi yeni politikalar izlemeye itmiştir.

4. ABD'NİN DIŞ POLİTİKADA YENİ STRATEJİLERİ VE ABD-KÜBA YAKINLAŞMANIN TEORİ KAPSAMINDA ELEŞTİRİSİ

2008 Küresel Ekonomik Krizi'nin etkisinin hala devam etmesi ve ABD ekonomisinin her geçen gün kötüye gittiğine dair tartışmalar sistemin genişlemesini ve sürekliliğini sekteye uğratmıştır. Bu noktada bir ihtimali göz önünde bulundurursak eğer günümüzde Latin Amerika'nın Soğuk Savaş döneminde olduğu gibi ABD'ye bağımlı olması ve sermaye aktarımının en üst miktarda devam etmesi krizin ABD'ye olan etkisini bir nebze de olsa azaltacaktı. Çünkü kriz, daha fazla çevre ülkeleri tarafından beslenen sistem üzerinde bu kadar olumsuz etki yaratmayabilirdi. Bu ihtimal çerçevesinde günümüzde zararın minimuma indirilmesi veya krizin sona erdirilmesi için atılması gereken en önemli adım eski kaynakları

tekrar kendisine bağlamaktır. Çünkü Soğuk Savaş sonrası Latin Amerika'daki sol yükseliş, Çin'in ekonomik bir güç olarak ortaya çıkması, Rusya'nın güçlenmesi (Yılmaz, 2008b: 137-140) ve Ortadoğu'da kaosun hakim olması (Yılmaz, URL 21, 25.05.2015; Yıldızoğlu, URL 20, 25.05.2015) sistemin genişlemesini yavaşlamıştır.

Merkez ülke ABD'nin 21. yüzyılda sermaye aktarımını sekteye uğratan ülkeleri elimine etmek için izlediği iki politika vardır. Bunlardan ilki çevreden merkeze sermaye aktarımı kısıtlayan monarşik, otokratik ve totaliter yönetimlere sahip ülke yönetimleriyle kurulacak yakın ilişkiler aracılığıyla ülkelere demokratikleşme, insan haklarına önem verilmesi ve küreselleşme konularında baskı kurulmasıdır. Bu baskının sonucu olarak sermaye aktarımının engelleyen siyasi yönetim engeli ortadan kalkacaktır. Ancak bu politikaya yapılan en önemli eleştiri insani ve toplumsal değerler üzerinden sömürme politikasının izlendiğidir. Çünkü sistem için önemli olan nokta ülkelerin siyasi yönetim anlayışı değil sermayenin aktarılmasını ne kadar destekleyip desteklemedikleridir. ABD'nin Soğuk Savaş döneminde diktatörler ve baskıcı yönetimlerle yaptığı işbirliği kanıt olarak gösterilebilir. Günümüzde ise Suudi Arabistan'la yakın ilişkisi bir örnektir. Kısacası baskıcı yönetimler sermaye aktarımının devam etmesi sürecinde bir sorun teşkil etmemekteydi. 21. yüzyılda bu durum benzer bir şekilde devam etmektedir. Uluslararası politikada insan hakları ve demokrasinin savunucusu olan merkez ülke ABD'nin İran'a uyguladığı baskıyı Suudi Arabistan yönetimine uygulamaması açıkça ortadadır. ABD, uluslararası ekonomi ve politikada zor durumdadır. Çünkü Çin'in her geçen gün büyümesi ve ABD'ye rakip olmasına dair beklentilerle beraber artık Rusya'nın artan nüfuz alanı ABD'nin merkez ülke rolüne zarar vermektedir. Bu nedenle ABD izlediği eski politikalarından vazgeçmektedir. (Turan, URL 16, 26.05.2015) Özellikle Afganistan ve Irak işgallerinden sonra ABD kazançları ile kayıpları konusunda bir belirsizlik yaşamaktadır. Bunun sonucunda ABD kendi çıkarlarına ve sistem karşısı hareket eden çevre ülkelere uyguladığı sert politikalar yerine artık farklı yollar denemektedir. Bu noktada Küba ve İran en önemli örneklerdir. Yaklaşık 50 yıldan fazla süredir Küba'ya uyguladığı sert politikaların pek etkili olmaması ve İran'ın ABD tarafından izlenen her sert politikaya tepki olarak sert politikalar veya söylemlerle cevap vermesi izlenen politikaların sonuç noktasında güvenilirliğini tartışmalı hale getirmiştir. (Yegin, 2014: 15) Bunun üzerine izlenilmeye başlanılan yeni politika kapsamında bireysel özgürlükler hakkındaki söylemlerin daha güçlü bir şekilde dile getirilmesi sonucu ortaya çıkan Arap Baharı gibi eylemlerle yıkılmaz denilen birçok yönetimin yıkılması yeni politikanın en azından kısa vadede istenilen sonuçlar verdiğini ortaya çıkarmıştır. ABD kısa vadede elde ettiği bu kazanımların gelecekte nasıl bir hal alacağını bilinmemesine rağmen uygulamaya devam etmektedir. (Çitlioğlu, 2010: 24)

ABD'nin izlediği bu politika kapsamında ülkeler üzerinde oluşturmayı planladığı demokrasi baskısının en önemli nedeni ise artık uluslararası alanda önemli rakiplerinin olmasıdır. Bu durum ise ABD'nin askeri hareket yeteneğini kısıtlamaktadır. Böylelikle ABD, ülkeler üzerinde kurduğu baskı neticesinde bu ülkelerdeki ABD karşısı yönetimlerin yıkılmasıyla beraber demokratik yönetim anlayışını benimsenmesi ve askeri hareket düzenlemeyerek önemli miktarda maliyetin altına girmeme amacı vardır. Ayrıca bu sayede ABD önemli rakiplerini de bertaraf edebilecektir. Kısacası ABD karşısı ülkelerin yıkılarak ABD yanlısı demokratik yönetimlerin arttığı bir dünyada çevreden merkeze sürekli ve sağlıklı

bir şekilde sermaye aktarımı gerçekleşecektir. Ayrıca bu durum yüksek maliyetli savaş ihtimallerini de en az seviyeye indirecektir. (Lukyanov, akt: Taş, URL 12, 26.05.2015)

İkinci politika ise güçlü bir siyasi yönetimin olmadığı ve devletin varlığının tartışıldığı ülkelere karşı izlediği politikadır. Bu politika ise daha çok ABD işgali ve Arap Baharı sonrası kaosa sürüklenen Ortadoğu ülkelerinde izlenmektedir. Merkez ülke, siyasi yönetimlerin varlığının tartışılmalı hale geldiği Ortadoğu’da kendi taraftarlarına silah desteği sağlamak ve ülkenin geleceğine yön vermeye çalışmaktadır. Soğuk Savaş sonrası merkez ülke, sermaye aktarımına karşı olan ülkelere baskı uygulamakta ve hatta askeri güçle işgal etmekteydi. Bunun en önemli örneği olarak ABD’nin Irak işgalidir. Ancak askeri işgallerin getirdiği ağır maliyetler ve istenilen sonucun alınıp alınmamasına dair belirsizlikler bu konunun tekrardan tartışılmasına neden olmuştur. Ayrıca savaş sürecinde kaybedilen yetişmiş insan sayısı, işgal edilen ülkelerde merkeze karşı artan nefret oranı, işgal edilen ülkede istikrarın uzun süre sağlanamaması ve yapılan yatırımların zarar görmesi merkez ülke karşısına dezavantaj olarak çıkmaktadır. ABD’nin izlemiş olduğu politika değişikliği için en önemli örnek olarak ABD Afganistan’ı işgali ve IŞİD politikalarındaki farklılıklar gösterilebilir. ABD, Afganistan’ı işgal nedenlerinden biri olan radikal dinci örgütlerin terörist faaliyetlerine karşı gösterdiği hassasiyeti bu gün şeriat devleti olduğunu iddia eden IŞİD’e karşı göstermemesi önemli bir ayrıntıdır. ABD, IŞİD’e karşı aktif bir savaşa girmek yerine bölgedeki taraftarlarını silahlandırarak ve onlara hava desteği vererek maliyeti minimuma indirmekte ve gelişmeleri kontrol etmektedir. Böylelikle hem ileriye yönelik yakın müttefik ilişkiler kuracağı gruplar oluşturmakta hem de sermaye aktarımını engelleyen grupları ve yönetimleri bertaraf etmeye çalışmaktadır. Bu politikaya ABD’nin Suriye’deki PKK/PYD ile olan ilişkisi örnek gösterilebilir. (Yegin, URL 19, 27.05.2015; Yılmaz, URL 22, 27.05.2015; Pizzi, URL 13, 27.05.2015) ABD’nin argümanı her ne kadar Suriye’de demokratik bir sistem kurulmasını sağlamak ve dinci terör gruplarıyla mücadele etmek olsa da sermaye aktarımının devamının sağlanması isteği göz ardı edilemez. (Akbaş, 2011: 7-8)

Uluslararası politikada ve ekonomi de zor bir süreçte bulunan ABD, Küba ile ilişkilerinde birinci politikayı uygulamaktadır. 50 yılı aşkın süredir Küba’ya uygulamış olduğu ambargonun herhangi bir sonuç vermemesi üzerine ABD Başkanı Obama “yakın ilişkiler politikasıyla” komünist rejimi yıkmayı hedeflemektedir. Kurulması planlanan yakın ilişkiler neticesinde bu yönetim üzerinde belirli bir baskı mekanizması kurulabilecektir. Küba ekonomisinin iyileşmesi için gerekli desteği verecek olan ABD ayrıca Küba’nın önüne süreceği insan haklarını iyileştirme ve demokrasi uygulanmasına dair istekleri bu süreçte komünist yönetim aleyhinde bir araç olarak kullanabilir. Daha sonra bu mekanizma küreselleşme baskısı ve uluslararası örgütlerinde aracılığıyla daha geniş ve sistemli bir hal alacaktır. Ayrıca ülke içinde oluşturulacak merkez ülkeyi destekleyen siyasi gruplar ve aydınlar aracılığıyla da Küba halkının tarihsel ABD karşıtlığı minimuma indirilmeye çalışılacak ve kurulacak ekonomik ilişkiler ile de sermaye aktarımının başlaması ve devam etmesi sağlanacaktır. Wallerstein, sistemin genişlemesi sürecinde en önemli araçlardan birinin çevre ülkelerde bulunan ya da yaratılan merkez ülke taraftarları olduğunu dile getirmektedir. Bu grupların çalışmaları neticesinde merkeze bağımlılık sağlanacak ve sistem genişleyecektir.

ABD’nin Küba’daki yönetimi devirmek ve ülke içinde kendine taraftar bulmak için interneti bir araç olarak kullandığına dair iddialar ortaya atılmıştı. Özellikle bu süreçte Latin Amerikalı gençleri kullanan ABD’nin amacının demokrasiyi benimsetmek olduğu

söylenmektedir. ABD, internetin Küba’da bir araç olarak kullanıldığını iddiaları kabul etmiş ancak amaçlarının demokratik bir toplumu teşvik etmek, evrensel değerlere destek vermek ve aşırı yoksulluğu bitirmek olduğunu dile getirmiştir. (Aljazeera, URL 5, 28.05.2015; The Guardian, URL 18, 28.05.2015; BBC, URL 2, 28.05.2015; Dünya Bülteni, URL 6, 28.05.2015) ABD’nin “internet stratejisi” sonrasında Küba’nın ABD ile İlişkiler Direktörü Josefina Vidal yaptığı açıklamada ABD’nin izlediği bu politikayla yıkıcı faaliyetlerinden vazgeçmediğinin altını çizmiştir. (AA, URL 4, 26.06.2015) Yaşanan bu gelişmeden sonra ABD ile Küba arasındaki yakınlaşmanın yaşanmasıyla birlikte Küba’nın internet alanındaki yasakları hafifletmesi önemli bir çelişkiyi de beraberinde getirmektedir. Çünkü Küba interneti sıkı biçimde denetim altında tutsa bile merkez-çevre ülkeleri ilişkileri bazında merkezin çevrenin bağımlılığını artırma isteği nedeniyle ABD’nin adada taraftar bulma çalışmalarına ve interneti bir araç olarak kullanma isteğine engel olamayacaktır.

Küba’da bulunan sol yönetimin ülke içinde desteklenmesinin temel nedeniyle ilgili yapılacak analiz de yol haritası olacaktır. Çünkü bu gün Küba’da var olan sol yönetim gerçekten halkın benimsediği bir yönetim midir? Yoksa tarihsel temelde yaşanan olayların neticesinde tepki olarak mı bir ABD karşıtlığı ortaya çıkmıştır? Bu sorular ışığında ABD’nin Küba’ya düzenlediği askeri operasyonlar, ABD yanlısı yönetimlerin izlediği politikalar, sermaye aktarımının Küba’yı fakirleştirmesi ve Küba Devrimi’nden sonra adaya uygulanan ambargo ABD karşıtlığının altında yatan temel gerekçeler olabilir. Bu nedenler çerçevesinde ABD izlemekte olduğu yeni politika ile bu karşıtlığı yok etmeye ve internet stratejisi gibi yollarla da adada kendisine taraftar bulmaya çalışacaktır.

Küba ile iyileştirilen ilişkiler sonucunda iki ülke arasında ticari ilişkilerin artacağı kesindir. Bununla birlikte ABD Küba’ya sanayi ürünleri ihraç ederken Küba’nın ABD’ye ağırlıklı olarak hammadde satacağı aşikardır. Küba’nın ihraç mallarını şeker, nikel, kobalt, tütün, biyotıp ürünleri, deniz ürünleri oluştururken ithal ettiği mallar ise petrol mamulleri, gıda, makinelerdir. (URL 11, 28.05.2015) Böylelikle Küba, ABD ile kurulacak ticari ilişkilerde bu ülkeden pahalı mallar alıp ucuz mallar satacaktır ve bu sömürülme sürecini başlatacaktır. Böylelikle yaşanacak sermaye aktarımı ile kapital dünya-sistemini tekrardan eski gücüne kavuşturulabilecektir. Bununla birlikte Küba üzerinden Latin Amerika’da tekrar etkili olmaya çalışacak olan ABD, sistemin tekrar canlanması konusunda önemli bir adım atabilir. Böylelikle 2000 yılından sonra genişlemesi sekteye uğramış olan sistem yeniden genişleme imkanı bulacaktır.

ABD, Latin Amerika’da 2000 yılından itibaren yaşanan sol partilerin yükselişinden sonra kendisine karşı cephe alan ülkeler yerine Küba ile görüşmeye başlamasının nedenlerinden bir diğeri ise Latin Amerika solunun köklerinde bulunan Casto ve Che’nin etkisidir. Bu etki bölgedeki sol grupları ve liderleri etkilemiştir. Özellikle Hugo Chavez ile Castro arasındaki ilişki ve Chavez’in Castro’ya duyduğu saygı bunun en önemli kanıtı olarak gösterilebilir. Bölgede yeni bir strateji izleme kararı alan ABD’nin devrilen domino taşlarını düzeltme işlemine Küba’dan başladığı ortaya çıkmaktadır. Küba’daki sol yönetimin ve grupların tasfiyesi ile Latin Amerika solunu hayal kırıklığına uğratma ve en önemli can damarlarından birini kesmeye niyetlendiği anlaşılmaktadır.

Bir diğer neden ise Küba ile arasındaki ilişkilerin düzelmesiyle beraber diğer Latin Amerika ülkeleri bu ülkeyi bahane olarak gösterip ABD’ye tepki gösteremeyecek ve ABD’ye

rağmen Küba'yı destekleme politikaları sonuçsuz kalacaktır. ABD'nin ilişkileri normalleştirme politikasına dair attığı adımlar bölge ülkeleri üzerinde baskı oluşturacağı kesindir. Çünkü ABD gibi büyük bir ülke ile çatışmak yerine kazan-kazan politikası izlemeleri gerektiğine dair düşünceler önemli bir destek kazanacaktır. Ancak sonucun ne olacağı muammadır. Çünkü kapitalist dünya-sisteminde sermaye aktarımının merkeze olması tek bir kazananın olacağını göstermektedir.

Son olarak bölgede artan Rusya ve Çin etkisine karşı ABD'nin devreye girmesi gerekmektedir. Çünkü Çin ve Rusya'nın Latin Amerika'da ve dünyada artan etkisi sistemin genişlemesine ve merkez ülke ABD'nin çıkarlarına zarar vermektedir. ABD'nin Latin Amerika'da azalan etkisi bölgeden merkeze olan sermaye aktarımını da olumsuz etkileyecektir. Bundan dolayı sistemin içinde bulunduğu krizin etkisinin artma ve daha uzun sürme ihtimali bulunmaktadır. Ayrıca modern dünya-sistemi karşıtı olan ülkelerin güçlenmesi de söz konusudur. Bu durum 500 yıllık süreç sonrası istenmeyen bir durumdur.

5. YAKINLAŞMANIN LATİN AMERİKA'YA OLASI YANSIMASI

SSCB'nin yıkılması sonucunda artık dünyada liberal sistemin hakim olacağına dair propaganda yapılmakta ve modern dünya-sistemi genişlemekteydi. Ancak modern dünya-sistemi yaşadığı bu olumlu gelişme kısa süreli oldu. Çünkü 1980'lerden beri neoliberal politikaların uygulandığı Latin Amerika'da halk bu sistemin getirisi olan yoksulluk karşısında ayaklanmıştı. (Güder, 2008: 157-158) Bu ayaklanmanın en önemli örneği ise 1989 El Caracazo İsyanı'dır. (Ciccariello-Maher, URL 9, 29.06.2015) 1968'den beridir kriz içinde olan sistemin aleyhinde yeniden hareketler başlamıştı. 1992 yılında Hugo Chavez tarafından yapılan darbe girişimi ile sistem karşıtlığının sadece halk arasında değil kamu görevlileri arasında da olduğu anlaşılmıştı. 1999 yılında Chavez'in Venezuela başkanı olması (Gott, 2008: 148) ve diğer Latin Amerika ülkelerindeki sol partilerin seçimleri kazanması merkez ülkelere olan sermaye akışını sekteye uğrattı. Örnek olarak Chavez iktidara geldikten bir süre sonra yabancı sermayeyi ülkeden çıkardı ve başta petrol olmak üzere birçok alanda kamulaştırma politikası izledi. (URL 17, 29.06.2015; BBC, URL 8, 29.06.2015)

Merkez ülkelere yaşanan sermaye aktarımının sekteye uğramasıyla beraber çevre ülke merkez ülkeye olan bağımlılığını sorgulamaya başladı. Bunun neticesinde daha farklı alternatiflere yönelen ülkeler bölgesel ve uluslararası gelişmelerde ABD'ye karşı cephe aldı. Ayrıca merkez ülkeler genel olarak çevre ülkelere yaptığı yatırımla ülkenin gelişmesinden daha çok idari ve toplumsal konularda destek olurken merkezden gelen sermaye ise sadece kar marjı yüksek üretim alanlarına yoğunlaşarak daha çok kar elde etme amacındaydı. Verilen borçlar ile birlikte liberal kurumlar ve gözetmenler de ülkeye gelmekteydi. Bu durum ise Latin Amerika'da tepkiyle karşılanmaktaydı. Bunun sonucunda Latin Amerika ülkeleri kapitalist merkez ülkelere sermaye aktarımını engellemek için yeni müttefikler aramaya başladı. Ancak Latin Amerika'nın yeni müttefiki olan Çin bölgeye daha çok kalkınma amaçlı yatırım yapmaktadır. Bu sayede ABD ve Kuzey Avrupa yerine Çin ve Rusya gibi ülkeler daha çok tercih edilebilir hale gelmektedir. Bu tercih ise kapitalist merkez ülkeler ile çevre ülkelerin yeni müttefikleri arasında bir rekabet ortamı yaratabilir. (Hilton, URL 10, 2013: 1-3, 12.06.2015)

Latin Amerika'daki ilk domino taşı ne zaman devrildi? Yani modern dünya-sistemine karşı ilk gelişme neydi? 1998'de Venezuela'da Hugo Chavez'in seçimleri kazanması mıydı yoksa 1959 Küba Devrimi miydi? Bu konuda bazı araştırmacılar Hugo Chavez'in ilk domino taşı etkisi yarattığını savunurken bazı araştırmacılar da ilk domino taşının Küba Devrimi ile devrildiğini dile getirmektedir.

Küba solunu tasfiye sürecinden önce Küba ile iyi ilişkilere sahip olacak olan merkez ülke ABD'nin Latin Amerika'daki prestiji diğer ülkeler bazında olumlu bir hava kazanacak ve bölge ülkeleriyle ilişkilerinde elini kuvvetlendirecektir. Çünkü artık bölge ülkelerine karşı sert politikalar izlemek yerine onların varlığına saygı gösterip bu ülkeleri politik ve ekonomik olarak kontrol altına almaya çalışacaktır. Bu sayede kırılan ABD nüfuzu tekrardan tesis edilecek ve sermaye aktarımı sağlıklı bir şekilde devam edecektir. Küba'daki sosyalist sistemin kurucularından biri olan Che, 1960'da Havana Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşmada geçmişte Küba'nın ekonomik ve bu durumun getirisi olarak politik açıdan bağımlı olduğunu söylemişti. Bu bağımlılığın Küba Devrimi sayesinde tasfiye edildiğini dile getirmişti. (Guevara, 1977: 15) ABD'nin bu noktada bir geriye dönüş planladığı düşünülebilir. Bu süreçte ise Küba'da bulunan ABD yanlısı aydınlar ve elit kesim sosyalist yapının zayıflamasında en önemli araçlardan biri olacaktır.

ABD'nin son dönemde Küba ile tekrar görüşmeye başlamasının en önemli nedenlerinden biri de Latin Amerika'da her geçen gün artan Rusya ve Çin etkisidir. ABD, bu iki ülkenin bölgede etkin hale gelmesini engellemek için böyle bir politika izlediği savunulabilir. Özellikle Venezuela'nın Rusya ile askeri işbirliği ABD'de rahatsızlığa neden olmaktadır. (Kaya, 2014a: 199-200) Ayrıca ekonomik açıdan iki ülkenin Latin Amerika ülkelerine destek olması bölge ülkelerinin ABD'ye olan bağımlılığına zarar vermektedir.

Hugo Chavez'in 1999'da Venezuela'daki seçimleri kazanması ve bölgedeki neoliberal politikaların etkisi sonucu birçok ülkede sol partiler iktidarı ele geçirdi. (Kaya, 2014b: 61) Bu gelişme bölge ülkelerinden bazılarının açıkça ABD'ye karşı cephe almaları konusunda cesaret verici oldu. (Kaya, 2014b: 112-115) Sonuç olarak ABD, tekrar bölge üzerindeki eski etkinliğini kurmayı planlamaktadır. Yakın dönemde ABD ilişkilerinin bozuk olduğu diğer Latin Amerika ülkeleriyle tekrardan görüşmeye başlamak için bazı adımlar atabilir.

SONUÇ

Immanuel Wallerstein'in ortaya attığı teori kapsamında sistemin büyümesi, merkez ülkenin her geçen gün güçlenmesi ve gücünü koruması için çevre ülkedeki sermayeyi kendisine aktarması gerekmektedir. Ancak 1990 sonrası ABD'nin tek kutuplu sistemin başat ülkesi olmasına rağmen zamanla Ortadoğu'da yaşanan olaylar, Rusya ve Çin'in her geçen gün etki alanını genişletmesi sonucunda ABD dikkatinin bu bölgeye ve ülkelere yoğunlaştırmıştır. Bunun neticesinde ise üzerlerindeki baskı azalan başta Latin Amerika'da olmak üzere birçok ülkede ABD karşıtı siyasi gruplar iktidara gelmeye başlamıştır. Bununla beraber dünya ekonomisinin bir krize girmesi sonucu ABD sermaye aktarımını engelleyen siyasi yönetimlere karşı bazı politikalar benimsemiştir.

ABD karşıtı siyasi yönetimlerin iktidardan uzaklaştırılması için ya orta vadede sonuç verecek olan dostluk taktiği ya da ülkelerdeki muhalif grupları silahlandırma politikası benimsenmiştir. Bu politikalar sonucunda ise ABD, çevre ülkelerden tekrar başlayacak olan sermaye aktarılmasıyla hem krizden minimum seviyede zarar görerek kurtulmayı hem de modern dünya-sisteminin devam etmesini sağlayacaktır. Ayrıca bu sayede sistem genişleme ve güçlenme imkanı bulacaktır.

Dünya krizinden kötü etkilenen ABD, Küba'yla arasında bulunan tarihsel düşmanlığı bir tarafa bırakarak bu ülke ile yakınlaşmaya çalışmaktadır. Ancak iki ülke arasında yaşanan gelişmelerin yanı sıra ABD'nin Küba'da internet üzerinden izlediği politikalar ve demokrasi, insan hakları üzerine geliştirdiği söylemlerle beraber ada ülkesinde kendisine taraftar bulma çalışmaları siyasi yönetime karşı atılan adımlar olarak analiz edilmektedir. 50 yılı aşkın bir süredir Küba'daki siyasi yönetimi baskı ve ambargolarla deviremeyen ABD artık başka bir yol denemektedir.

Yaşanan bu gelişme Küba için kısa vadede olumlu bir etkide bulursa bile tekrardan yaşanacak sermaye aktarımı yüzünden adada orta ve uzun vadede fakirleşmeye neden olabilir. Kısa vadede Küba'da yaşanan olumlu gelişmeler sonrası diğer ABD karşıtı Latin Amerika ülkelerindeki ABD yanlısı muhalefetin eli güçlenecektir. Ayrıca Küba'daki sol grubun iktidardan uzaklaştırılması bölgedeki sol düşünce akımlarının ana beslenme kaynağı olan Küba Devrimi ile bağlantısı kesilecektir. Bunların yanı sıra bölgede Küba'ya uygulanan ambargo nedeniyle ABD'yi eleştiren ülkelerin eleştirileri de bertaraf edilecektir. Bunun sonucunda ise bölgede tasfiye edilen ABD karşıtı gruplar sayesinde sermaye aktarımı tekrardan başlayacaktır.

Latin Amerika'da kırılan ABD hegemonyasının yeniden inşa edilmesi sermaye aktarımını başlatmasının yanı sıra bölgeyi tekrardan ABD'nin arka bahçesi haline getirebilir. Rusya ve Çin'in etki alanlarının kısıtlanması farklı iki ideolojinin savunucuları arasında daha belirgin bir rekabet bölgesi yaratabilir. Sonuç olarak Immanuel Wallerstein'in teorisi kapsamında yapılan eleştiride ABD, küresel ve bölgesel açıdan kendi çıkarlarını düşünürken ayrıca kendisinin dünyanın en güçlü ülkesi olmasını sağlayan bu sistemi koruma düşüncesine sahiptir.

KAYNAKÇA

- Akbaş, Z. (2011). "ABD'nin Ortadoğu Politikalarının Sürdürülebilirliği ve Ortadoğu'da Güç Mücadelesi", *International Journal of History Academic Journal*, Special Issue, ss. 1-18.
- Aktoprak, E. (2004). "Immanuel Wallerstein: Sosyal Bilimlere Yeniden Bakmak", *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 1, Sayı 4, Kış, ss. 23-58.
- Armaoğlu, F. (2010). 20. Yüzyıl Siyasi Tarihi 1914-1995, Alkım Yayınevi, 17. Baskı, İstanbul.
- Aydilek, E. (2011). "Uluslararası İlişkilerde Bağımlılık Yaklaşımı", Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi.

- Azicri, M. (2009). “The Castro-Chávez Alliance”, *Latin American Perspectives*, Vol. 36, No. 1, Cuba: Interpreting a Half Century of Revolution and Resistance, Part 1 Jan., pp. 99-110.
- Bain, M. J. (2011). “Russia and Cuba: 'Doomed' Comrades?”, *Communist and Post-Communist Studies*, 44, pp. 111-118.
- Chase-Dunn, C. (1996). “Agency, Structure and The World-System: Systemic Transformation”, *Humboldt Journal of Social Relations*, Vol. 22, No. 2, pp. 85-96.
- Chirot, D.- Hall, T. D. (1982). “World-System Theory”, *Annual Review of Sociology*, Vol. 8, pp. 81-106.
- Clayton, T. (1998). “Beyond Mystification: Reconnecting World-System Theory for Comparative Education”, *Comparative Education Review*, Vol. 42, No. 4, Nov. pp. 479-496.
- Çitlioğlu, E. (2011). *İnsanı, Dünyayı ve Terörizmi Anlamak*, Destek Yayınevi, İstanbul.
- De Quesada, A. (2007). *The Spanish-American War and Philippine Insurrection: 1898-1902*, (ed.) Windrow, M., Osprey Publishing.
- Elwell, F. W. (2013). “Sociocultural Systems: Principles of Structure and Change”, *Athabasca University Press*.
- Ercan, F. (2001). *Modernizm, Kapitalizm ve Azgelişmişlik*, Bağlam Yayınları, Sarmal Yayınevi, 2. Basım, İstanbul.
- Fredera, J. (2008). “İspanya: Modern Sömürgeciliğin Soyağacı”, (haz.) Aldrich, R., *Emperyal Çağ*, (çev.) Elhüseyni, Nurettin, Oğlak Yayıncılık, İstanbul, ss. 41-67.
- Gibson, G. H. (1966).” Attitudes in North Carolina Regarding the Independence of Cuba, 1868-1898”, *The North Carolina Historical Review*, Vol. 43, No. 1, January, pp. 43-65.
- Gilpin, R. (2011). *Uluslararası İlişkilerin Ekonomi Politikası*, (çev.) Duran, Murat vd., Kripto Kitaplar, Ankara.
- Gott, R. (2008). *Hugo Chavez ve Bolivarcı Devrim*, (çev.) Böğün, Hasan, Yordam Kitap, İstanbul.
- Griffiths, M. - Roach, S. C. - Solomon, M. S. (2011). *Uluslararası İlişkilerde Temel Düşünürler ve Teoriler*, (çev.) CESRAN, Nobel Yayın, Ankara.
- Guevara, E. C. (1977). *Sosyalizm ve İnsan: Savaşçıya Pratik Öneriler*, (çev.) Çobanoğlu, Nadiye R. Yar Yayınları, 8. Baskı, İstanbul.
- Güder, S. (2008). “Güney Amerika’da Meydan Okuyan Sol Mu?”, *İlem Yıllık*, Yıl. 3, Sayı 3, ss. 153-158.
- Kaya, E. (2014a). “Hugo Chavez’in Petrol Politikası ve ABD”, *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı 31, Nisan, ss. 193-208.
- , (2014b). “Latin Amerika’da Sol Liderlerin Yükselişi ve Uluslararası Politikaya Etkisi: Venezuela-Bolivya Örneği”, *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Kucera, J. (2011). “What Is Hugo Chávez Up To?”, *The Wilson Quarterly*, Vol. 35, No. 2, Spring, pp. 22-30.
- Oboznov, S. (2002). “Rusya ve Latin Amerika Devletleri BM’de: İşbirliği Sorunları, Olanakları ve Geleceği”, (çev.) İsayev, Abilhan ve Aleskerli, Alesker, *Avrasya Dosyası*, BM Özel, Cilt 8, Sayı 1, İlkbahar, ss. 225-237.
- Petras, J. (1981). “Dependency and World System Theory: A Critique and New Directions”, *Latin American Perspectives*, Vol: 8, No. 3/4, Late Summer-Autumn, pp. 148-155.

- Sander, O. (2015). *Siyasi Tarih 1918-1994*, İmge Kitabevi, 16. Baskı, Ankara.
- Sevgi, C. (1983). “Ekonomik ve Sosyal Coğrafyada Yeni Bir Araştırma Alanı: Az gelişmişliğin Coğrafyası”, *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı 1, ss. 40-67.
- Turan, K. (2013). “ABD’nin Küba’ya Askeri Müdahaleleri: 1898-1902, 1906-1909, 1912, 1917-1933, 1962”, (haz.) Çakmak, H., *ABD’nin Askeri Müdahaleleri: 1801’den Günümüze*, Kaynak Yayınları, İstanbul, ss. 325-332.
- Wallerstein, I. (2004). *Modern Dünya-Sistemi: Kapitalist Tarım ve 16. Yüzyılda Avrupa Dünya Ekonomisinin Kökenleri, I. Cilt*, (çev.) Boyacı, Latif, Bakış Yayınları, İstanbul.
- , (2005). *21. YY’da Siyaset*, (çev.) Doğan, Taylan ve Abadoğlu, Ender, Aram Yayıncılık, İstanbul.
- , (2006). *Tarihsel Kapitalizm*, (çev.) Alpay, Necmiye, Metis Yayınları, 4. Basım, İstanbul.
- , (2011). *Dünya-Sistemleri Analizi: Bir Giriş*, bgst Yayınları, 2. Basım, İstanbul.
- (der.) Williams, H. - Wright, M. - Evans, T. (2007). “Wallerstein”, çev. Ebru Kayalp, *Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Teorisi Üzerine Bir Derleme*, Siyasal Yayınevi, Ankara, ss. 329-347.
- Yegin, A. (2014). “ABD-İran Yakınlaşması: Gerçek mi, Hayal mi?”, *Mart*, Sayı: 84.
- Yılmaz, S. (2008a). *Güç ve Politika*, Alfa Yayınları, İstanbul.
- , (2008b). “Jeopolitik ve İstihbarat Savaşları”, *21. Yüzyıl Dergisi*, Yıl 2, Sayı 6, Temmuz-Ağustos-Eylül, ss. 125-150.

İNTERNET KAYNAKLARI

- “ABD Bağdat’taki Bayrağını İndirerek Irak’tan Çekiliyor”, URL 1, www.bbc.com/turkce/haberler/2011/12/111215_iraq_us_flag.shtml (24.05.2015).
- “ABD’den ‘Küba Twitter’i’ itirafı”, URL 2, www.bbc.com/turkce/haberler/2014/04/140404_kuba_abd (28.05.2015).
- “ABD-Küba İlişkilerinde Yeni Dönem”, URL 3, www.hurriyet.com.tr/dunya/27792887.asp (23.05.2015).
- “ABD-Küba ilişkilerine 2014’te ‘dostluk eli’ değdi”, URL 4, www.aa.com.tr/tr/dunya/441705-abd-kuba-iliskilerine-2014te-quot-dostluk-eli-quot-degdi (26.06.2015).
- “ABD Küba’da gizlice ‘civildamış’ ”, URL 5, www.aljazeera.com.tr/haber/abd-kubada-gizlice-civildamis (28.05.2015).
- “ABD Küba’da operasyona doymamış!”, URL 6, www.dunyabulteni.net/haber/305628/abd-kubada-operasyona-doymamis (28.05.2015).
- Castañeda, J. G. “Küba, ABD ile neden anlaştı?”, URL 7, www.aljazeera.com.tr/gorus/kuba-abd-ile-neden-anlasti (25.05.2015).
- “Chavez’den petrol hamlesi”, URL 8, www.bbc.co.uk/turkish/news/story/2009/05/090508_chavez.shtml (29.06.2015).
- Ciccariello-Maher, G., “The Fourth World War Started in Venezuela”, URL 9, <http://venezuelanalysis.com/analysis/2253> (29.06.2015).
- Hilton, I., “China in Latin America: Hegemonic Challenge?”, *Norwegian Peacebuilding Resource Centre, Expert Analysis*, February 2013, URL 10, http://www.peacebuilding.no/var/ezflow_site/storage/original/application/26ff1a0cc3c0b6d5692c8afbc054aad9.pdf (12.06.2015).
- “Küba’nın Ekonomisi”, URL 11, www.mfa.gov.tr/kuba-ekonomisi.tr.mfa (28.05.2015).

- Lukyanov, F., Vesti, Rusya, 19 Haziran 2014, (aktaran) Taş, C., Irak ve “Kontrollü Kaos”, URL 12, www.21yyte.org/tr/fikir-tanki/3274/fedor-lukyanov-irak-ve-kontrollu-kaos (26.05.2015).
- Pizzi, M., “More than 400 US military personnel to train Syrian rebels”, URL 13, america.aljazeera.com/articles/2015/1/16/syria-rebels-training.html (27.05.2015).
- Şeyhanlıoğlu, H., “Usame Bin Ladin ve ABD İlişkileri Tarihi”, URL 14, <http://www.sde.org.tr/tr/newsdetail/usame-bin-ladin-ve-abd-iliskileri-tarihi/2567> (24.05.2015).
- Tripathi, D., “Afganistan: ABD Çekilmesine Geri Sayım”, URL 15, www.aljazeera.com.tr/gorus/afganistan-abd-cekilmesine-geri-sayim (24.05.2015).
- Turan, A. P., “ABD-Küba İlişkileri ve Obama Faktörü”, URL 16, www.bilgesam.org/incele/89/-abd-kuba-iliskileri-ve-obama-faktoru/#.VZFFe_ntmko (26.05.2015).
- T. C. Ekonomik Bakanlığı Karakas Ticaret Müşavirliği, “Venezuela – Exxon Mobil Kamulaştırma Anlaşmazlığı”, URL 17, http://www.denib.gov.tr/files/downloads/sirku_ekleri/2012-18-ek3.pdf (29.06.2015).
- “White House denies 'Cuban Twitter' ZunZuneo programme was covert”, URL 18, www.theguardian.com/world/2014/apr/03/white-house-cuban-twitter-zunzuneo-covert (28.05.2015).
- Yegin, M., “Obama’nın IŞİD’e Karşı Güncellenen Stratejisi: Kürtlerle Partnerlik Güçleniyor”, URL 19, www.usak.org.tr/kose_yazilari_det.php?id=2423&cat=331#.Vagxhftmko (27.05.2015).
- Yıldızoğlu, E., “Ortadoğu’da Kaos ve Garip İşler”, URL 20, www.cumhuriyet.com.tr/koseyazisi/94015/Ortadoğu_da_Kaos_ve_Garip_isler.html (25.05.2015).
- Yılmaz, S., “IŞİD ve Ortadoğu’da 'Uzun Savaş' ”, URL 21, www.21yyte.org/tr/arastirma/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/2014/09/24/7768/isis-ve-ortadoguda-uzun-savas (25.05.2015).
- , “PKK Terör Örgütü ve KCK’da Son Durum”, URL 22, usam.aydin.edu.tr/analiz/PKK_TEROR_ORGUTUVEKCK_29Mayis2012.pdf (27.05.2015).